

„So ist's gut”, avagy „Így jó”

Lechner, az alkotó géniusz – kiállítás az Iparművészeti Múzeumban

■ 2014 a Magyar Építészet Éve volt, amit több jelentős, ebben a művészeti ágban alkotó óriás születésének vagy halálának kerek évfordulója indokolt. Az év fő építész sztárja Ybl Miklós volt, de rögtön utána következett Lechner Ödön. Ybl kétszáz éve született, Lechner száz éve halt meg. Mindketten a magyar építészet európai mércével is jelentős, messze kimagasló és hosszú időn át meghatározó alakjai voltak. Bár ismerték egymást szakmai körökből, Lechner már csak a nemzedéknyi eltérés miatt is tisztelettel nézett Ybl-re és alkotásaira. Különböző történelmi korszakokból jöttek, és bár mindketten messzire jutottak az indulásuktól, alkotói személyiségük jócskán eltért, ezért munkásságukat lehet, de nem érdemes összehasonlítani.

Jékely Zsombor projektvezető irányításával az Iparművészeti Múzeum arra vállalkozott, hogy nagyszabású kiállítással mutassa be minden túlzás nélkül ikonikusnak nevezhető székháza alkotójának munkásságát. A házigazdához az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Művészettörténeti Intézete társult, amelynek számos munkatársa érdemi részt vállalt a bemutató létrehozásában. Az előbbi két intézményhez még több más gyűjtemény is csatlakozott, s közös együttműködéssel így jött létre a kiállítás.

Első helyen a Művészettörténeti Intézet igazgatóját, Sisa Józsefet kell említeni, aki a kiállítás tudományos főtanácsadójaként a hozzá kapcsolódó katalógus tanulmányának is szerzője. Maga a szerző is kifejti, hogy néhány, az életművet bemutató kötet és kiállítás elle-

Lechner Ödön:
Vázlat a MÁV Nyugdíj-
intézet Andrásy úti
bérházához /
Ödön Lechner:
Sketch for the tenement
house of the Pension
Institute of the
Hungarian Railways
at Andrásy Road
[cca.1882]
pausz, ceruza
(Magyar Építészeti
Múzeum, Budapest) /
tracing paper, pencil
(Museum
of Hungarian
Architecture,
Budapest)
[20,2x38,2 cm]

Fotó: Barka Gábor / Magyar Építészeti Múzeum, Budapest

**Lechner, az alkotó géniusz című kiállítás (részlet), az előtérben az Iparművészeti Múzeum makettje /
Detail of the exhibition Lechner, a Creative Genius. In the foreground: the mock up of the Museum of Applied Arts
Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2014 / Museum of Applied Arts, Budapest, 2014**

nére a hazai építészettörténet-írás egyik nagy adósága, hogy máig nem született egy igazán átfogó és meghatározó Lechner-nagymonográfia. A korszakot hazai és európai szemszögből is rendkívül jól ismerő szerző biztos kézzel vázolja fel Lechner életművének történelmi és művészettörténeti közegét. Friss szemlét tekintí át Lechner családi hátterét, budai és berlini tanulóéveit, a pályakezdés korai, historizáló neoreneszánsz korszakát s az egész további életművet.

A gazdagon illusztrált tanulmányt a témában való további elmélyedést is segítő irodalomjegyzék, majd Lechner Ödön tervrajzait és épületeit bemutató több

mint százoldalas képfejezet követi, ami időrendben halad végig az életművön. A mai helyszíni felvételek jelentős része Hámori Péter, a Művészettörténeti Intézet fotóművészének munkáját dicséri. A kiállítási tárgyak adatait részletes műtárgyjegyzékből ismerhetjük meg. A Duotone Repro stúdió által tervezett katalógus a képek minőségében és grafikailag is méltó a vállalkozáshoz.

Sisa József mellett Lichner Magdolna és Hadik András tanácsadói szerepét kell kiemelni, akik a korábbi években már mindketten jelentős időt töltöttek a Lechner-életmű kutatásával és bemutatásával, s ez

az összegyűlt tudás jócskán megalapozta a mostani kiállítás létrejöttét. Brunner Attila projektasszisztens pedig embert próbáló munkát végzett el, amikor viszonylag rövid idő alatt hatalmas, szerteágazó műtárgyanyagot kellett áttekintenie és összeállítania.

Építészeti kiállításoknál ideális, amikor, mint a jelen esetben, a kiállítási tér létrehozásáért a témául választott személy, maga Lechner Ödön volt a felelős. Az anyag a nagy kiállítási csarnokot körülvevő földszinti árkádsorban U alakban vonul végig. Folyamatosan változó fényeivel a központi kiállítási csarnok az épület külső megjelenését meghatározó főhomlokzaton, az árkádos főbejárati középtengelyen és az azt koronázó kupolán kívül az épület legnagyobb attrakciója. Még felújítás és restaurálás után kiálló állapotában is lenyűgöző. Bár a központi tér a mai műtárgyvédelmi szempontoknak nem felel meg, de építészeti ereje jól érzékelhető volt a kiállítás megnyitásának idejére szervezett többnapos nemzetközi tudományos konferencián is. A rangos külföldi előadók megszólalásaik kezdetén sorra adtak hangot megilletődöttségüknek, hogy ebben a fantasztikus térben tarthatják meg előadásait. A konferencián elhangzottakat remények szerint egy kiadványban is olvashatjuk majd.

Az életművet a kiállításon jól kialakított tematikus egységek formájában ismerhetjük meg. Az anyag nagyon jól válogatott, emészthető, nem terjengős, csak a legszükségesebbeket, de azokat mind megmutatja legalább szemelvény formájában. Az első egység a családi hátteret mutatja be: elsősorban a gondos és nagyvonalú leszármazottaknak köszönhetően számos olyan személyes tárgy, például Lechner gyermekkori rajzai vagy egyik karosszéke vonul fel, amiktől rögtön létezőbbnek és megközelíthetőbbnek érezzük a már száz éve meghalt alkotót. A budai és berlini tanulmányokat korabeli magyar és német tankönyvek idézik. Ezután következnek a historizáló neoreneszánsz modorában fogant korai művek, a már a francia hatás alatt keletkezett és a neobarokk alkotások, majd fontossága miatt önálló egységben kapott helyet a kőbányai Szent László-templom és a kecskeméti városháza. Az első fordulóban lévő teresedés néhány eredeti bútorral, egy óriásira nagyított csoportképpel és állandóan hallható háttérzajokkal a Japán kávéházat

idézi, ami Lechner Ödön számára idősebb korában úgyszólván a nappaliját és irodáját helyettesítette. Ma úgy mondanánk, a Japán volt az a közösségi oldal, amit leggyakrabban látogatott, hogy információkat kapjon és adjon, nézeteit kifejtse, vagy csak egyszerűen szórakozzon barátokkal, művészkollégákkal, ismerősökkel. Itt olyan műtárgyakkal találkozhatunk, amelyek Lechner és barátai meglehetősen színes és

Lechner Ödön:
Vázlat a MÁV Nyugdíj-
intézet Andrassy úti
bérházának homlokzati
fülkéjéhez /
Ödön Lechner:
Sketch for a facade
niche of the Pension
Institute of the
Hungarian Railways at
Andrassy Road
[cca. 1882]
pausz, ceruza
(*Magyar Építészeti*
Múzeum, Budapest) /
tracing paper, pencil
(*Museum*
of Hungarian
Architecture,
Budapest)
[32,3x17,6 cm]

Fotó: Barka Gábor / Magyar Építészeti Múzeum, Budapest

Lechner, az alkotó géniusz című kiállítás (részlet), az előtérben pirogránit tetődíszek az Iparművészeti Múzeum épületéről /
Detail of the exhibition Lechner, a Creative Genius. In the foreground: pirogranite roof ornaments from the building of the Museum of Applied Arts
Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2014 / Museum of Applied Arts, Budapest, 2014

kedélyes kávéházi életét dokumentálják. Az U alakú árkádsor hátsó részének kétharmadát az Iparművészeti Múzeum tervezését és építését bemutató tárgyak töltik ki, amit a Földtani Intézet egysége folytat. A másik saroktérben vetítőt találunk, amiben az építésről szóló korabeli és mai ismertetéseket hallhatunk, miközben virtuális sétákat tehetünk Lechner épületeiben. A következő nagy egységben a Postatakarék-

pénztár, azt követően pedig a Lechner számára oly fontos ornamentika témája kapott helyet. A rendezők nagy teret szenteltek a Lechnerre ható tényezőknek, de nem érdemtelenül. A látogató joggal teszi fel a kérdést, hogy ez a fantasztikus és az idők során folyamatosan változó formavilág honnan, hány helyről és milyen közvetítéssel érkező hatásokra alakult ki a művész képzeletében és alkotásaiban. Az utolsó egység

Lechner kései korszakába vezet be, amelyben már növekvő szerep jutott a fiatal munkatársaknak, akik közül többen is – részben felhasználva a Lechnertől kapottakat – jelentős pályát futottak be.

Az installáció korrekt módon elhatárolja egymástól a nagyobb tematikus egységeket, de ugyanakkor ezt úgy teszi, hogy átlátásokat is nyújt, jelzi a főművek időbeli egymásutánosságát, formai rokonságait, szó szerinti visszatekintésekre ad lehetőséget. Így az átlátásoknak köszönhetően a néző fejében is kirajzolódhat, hogy általában egy építész munkásságában, és itt konkrétan Lechnerében hogyan épül minden egymásra, hogyan vándorolnak a már jól kitalált és továbbfejlesztett átfogó vagy részletmegoldások egyik műről a másikra. A kiállítás koncepciótervét a Vikár és Lukács Építészstúdió, az installáció terveit a Zo-

boki–Demeter és Társai Építésziroda és a Dobozda – tér.design.műhely jegyzi. Az installáció jelen van, szolgál, értelmez, de diszkréten végig háttérben marad.

A kiállításnak köszönhetően megismerhetjük Lechner alkotói módszerét. Láthatunk csodával határos módon fennmaradt korai skicceket például a MÁV Nyugdíjintézet Andrásy úti bérházához! Ezek egyikére firkantotta oda az építész, talán leginkább saját magának emlékeztetőül azt a néhány szót, ami a jelen kiállításismertető címe. Bármilyen művészeti ágban rendkívül izgalmas a termékeny gondolat születése, ami amennyire megszentelt pillanat, éppolyan illékony is lehet, mert évszázadokon át annak is mindig megvolt az esélye, hogy a művész, esetünkben az építész a következő pillanatban elégedetlenül összegyűri

**Lechner, az alkotó
génusz című kiállítás
(részlet), torony-
végződés-elem a
kőbányai Szent László-
templomról (balra) /
Detail of the exhibition
Lechner, a Creative
Genius. Towel end panel
from the Saint Ladislas
Church of Kőbánya
(left)**

*Iparművészeti
Múzeum, Budapest,
2014 / Museum
of Applied Arts,
Budapest, 2014*

Fotó: Áment Gellért / Iparművészeti Múzeum, Budapest

és kidobja a vázlatot, vagy mai nyelven fogalmazva megnyomja a törlés gombot. A kiállításon néhány esetben végigkövethetjük az építész gondolkodási fázisait az első skiccektől a már kidolgozottabb tervváltozatokon át az engedélyezési tervekig, a tervek elfogadása után pedig már a részletrajzokhoz készülő vázlatok, változatok, majd az építész keze alól kikerülő 1:1-es, tehát olykor igen nagy méretű kiviteli tervek megszületéséig. A rajzok különféle fajtáit és néhány fantasztikus formájú megvalósult épületelemet látva a néző megsejt valamit abból is, ahogyan ezek a formák először tervként lenyűgöző könnyedséggel és gyorsasággal burjánzottak Lechner keze alól a papíron, majd olykor ő maga vagy néhány munkatársa tette ezeket át már egy iparos számára is értelmezhető műszakibb jellegű formába.

Fontos szerep jut a kiállításban a fentieket illusztráló, olykor lenyűgöző méretű épületelemeknek, amelyek a sorozatgyártás során megmaradt próbadarabok vagy az utólagos pótlásokhoz készültek és máig fenn-

maradtak, vagy egy már korábban lezajlott épületfelújítás során távolították el valamelyik épületről, de mindannyiunk örömére megőrizték, és most nemcsak távcsővel, hanem testközelből is láthatjuk. Lechner ugyanis nemcsak a homlokzatok alakításának volt mestere. A magyar és talán a világ építészetében is viszonylag kevesen voltak olyanok, akik hozzá hasonlóan kitüntetett szerepet szántak a tetők erőteljes formálásának és fantasztikus díszítésének. Szerencsére a rendezők a koncepcióban és a látványban is nagyon jelentős szerepet szántak ennek a témának, így az nagyon hangsúlyos helyeken és méretben jelenik meg, s ez izgalmassá teszi a kiállítást olyanok számára is, akik nem jártasak az építészeti, s ebből következik, hogy műszaki, tehát absztrakcióval dolgozó rajzok olvasásában.

RITOÓK PÁL
művészettörténész

(Lechner, az alkotó génius. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2014. november 19. – 2015. május 31.)

Lechner, az alkotó génius című kiállítás (részlet), az előtérben kerámiadíszek a Földtani Intézet épületéhez / Detail of the exhibition Lechner, a Creative Genius. In the foreground: ceramic ornaments for the building of the Geological Institute (now Geological and Geophysical Institute of Hungary)

Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2014 / Museum of Applied Arts, Budapest, 2014

Fotó: Áment Gellért / Iparművészeti Múzeum, Budapest